8 ی مارس لە نێوان میراتی خەباتی ژنانی کرێکار و فێمینیزمی سۆسیالیستی. بەیان ساڵح

سەرەتاکان: کاتێک ژنانی کرێکار ئەمە ڕێگایان بۆ ئێمە خۆش کرد لە 8 ی مارسدا، بیرەوەرییەکی تێپەڕیمان بیر ناکەوێت. ئەمە مێژوویەکی ئاگر و ململانێ و ڕووبەڕووبوونەوە لە دژی ئەو هەلومەرجە بەبیر دەهێنینەوە کە قورسایی لەسەر ژنانی کرێکار هەبوو. ئەم ڕۆژە بە دەستی ژنانی کرێکار لە کارگەکاندا شێوە درا و بە دەنگی ژنانی تێکۆشەر لەسەر شەقامەکان بەرز کرایەوە تا بوو بە ڕۆژێکی نێودەوڵەتی بۆ نوێکردنەوەی پابەندبوون بە دادپەروەری و یەکسانی و سیستەمێکی سۆسیالیستی بێ چین. ئەمە ڕۆژێکە کە تەنها بە قسەی سۆزداری ناژیت. بە گەڕانەوە بۆ ئەو چوارچێوە مێژووییەی کە بەرهەمی هێناوە و بە ناسینەوەی ڕۆڵی سەرەکی بزووتنەوەی فێمینیستی سۆسیالیست لە دۆکیۆمێنتکردنی و داکۆکیکردن لە پەسەندکردنی وەک بۆنەیەکی نێودەوڵەتی بۆ یەکخستنی دەنگی ژنان لە سنوورەکاندا.

8 ی مارس لە بۆشایی لەدایک نەبوو. ڕەگەکانی دەگەڕێتەوە بۆ ناڕەزایی کرێکارانی چنین لە نیویۆرک لە ساڵی 1857، کاتێک هەزاران ژن ڕێپێوانیان کرد دژی کرێی کەم و کاتژمێرەکانی کارکردن کە ڕۆژانە 16 کاتژمێر درێژ دەبووەوە، لە هەلومەرجێکدا کە زۆر جیاواز نەبوو لە کۆیلایەتی شاردنەوە. هەرچەندە پۆلیس ئەو بزووتنەوەیەی سەرکوت کرد، بەڵام تۆوی ڕێکخراوی سەندیکای ژنانی چاند و ئەو بیرۆکەیەی لە نێو ژنانی کرێکاردا چاندووە کە بێدەنگی بژاردە نییە و شەقام گۆڕەپانێکی ڕەوایە بۆ داواکردنی مافەکان.

زیاتر لە نیو سەدە دواتر، لە 8 ی مارسی 1908، شەقامەکانی نیویۆرک دیسان پڕ بوون لە هەنگاوی پازدە هەزار ئافرەت کە دروشمی “نان و گوڵەباخ” یان هەڵگرتبوو: نان وەک هێمای ئاسایشی ئابووری و شکۆمەندی ژیان، و گوڵەباخ وەک نیشانەی مافیان بۆ ژیانێکی مرۆڤانە کە ژنان کەم نەکاتەوە بۆ ئامێری بەرهەمهێنان. داوای کەمکردنەوەی کاتژمێرەکانی کارکردن، قەدەغەکردنی کارکردنی منداڵان و مافی دەنگدانیان کرد، کە لەو کاتەدا وەک ئیمتیازات مامەڵەی لەگەڵدا دەکرا نەک مافێکی سروشتی. ئەو ساتە ناوازە بوو چونکە داواکاری

ئابووری و خواستی سیاسی لە یەک وێنەدا یەکخست و ڕایگەیاند کە کێشەی ژنان لێک جیا نابنەوە.
لە ساڵی 1909، پارتی سۆسیالیستی ئەمریکی یەکەم ڕۆژی نەتەوەیی ژنانی ڕاگەیاند بۆ ڕێزلێنان لە خەباتی کرێکارانی چنین دواتر بیرۆکەکە لە دەرەوەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بڵاو بووەوە و دەنگدانەوەی لە نێو بزووتنەوەی کرێکاری و سۆسیالیستەکانی ئەوروپا دۆزیەوە. لە ساڵی 1910، لە کاتی کۆنفرانسی ژنانی سۆسیالیست لە کۆپنهاگن، پێشنیارێک پێشکەش کرا بۆ دیاریکردنی ڕۆژی جیهانی ژنان. لەنێو دیارترین داکۆکیکاران، کلارا زێتکین (1857-1933) سۆسیالیستی ئەڵمانی بوو کە ژیانی خۆی تەرخان کرد بۆ بەستنەوەی دۆزی ئازادی ژنان بە ئازادی چینایەتی و ڕۆڵێکی سەرەکی هەبوو لە دامەزراندنی ئەم ڕۆژە وەک خەباتێکی بسیج نەک ئاهەنگێکی ڕێوڕەسمی. کۆنفرانسەکە بە کۆی دەنگ پێشنیارەکەی پەسەند کرد و ئاماژەی بەوەدا کە بیرۆکەکە گوزارشت لە پێویستییەکی ڕاستەقینە دەکات کە ژنانی چەکدار لە هەموو شوێنێک هەستی پێدەکەن.
لە ساڵی دواتر، سەدان هەزار ژن لە ئەڵمانیا، نەمسا، سویسرا و دانمارک ڕژانە سەر شەقامەکان بۆ یادکردنەوەی ئەو ڕۆژە. بەڵام ئەو ساتەی کە سیمبولی شۆڕشگێڕانەی خۆی چەسپاند لە ساڵی 1917 دا بوو کاتێک ژنانی کرێکاری ڕووسی لە پترۆگراد دەستیان کرد بە مانگرتن و داوای “نان و ئاشتی” دەکەن لە نێو شەڕێکی وێرانکەردا کە ژیانی خەڵک و خۆراکی خێزانەکانی وشک دەکرد. ئەو مانگرتنە، کە لە 23 ی شوباتی بە پێی ڕۆژژمێری ڕووسیا کە هاوتایە لەگەڵ 8 ی ئازار بە پێی ڕۆژژمێری زایینی، یەکەم پریشکی شۆڕشی ڕووسیا بوو کە تزاریزمی ڕووخاند. بەم شێوەیە ئەو ڕۆژە لە ساتێکی داخوازییەوە گۆڕا بۆ ڕووداوێک کە ڕێڕەوی مێژووی گۆڕی و ڕەهەندێکی شۆڕشگێڕانەی بە 8 ی مارس بەخشی کە تا ئەمڕۆش لەدەستی نەداوە.
8 ی مارس بە چەندین دەیە لە وڵاتانی سۆسیالیستی مایەوە و کەسایەتی شۆڕشگێڕی و چینایەتی خۆی هێشتەوە، تاوەکو نەتەوە یەکگرتووەکان بە فەرمی وەک ڕۆژی جیهانی ژنان لە ساڵی 1977 ناساند. بەم شێوەیە ئەم ڕۆژە خۆڕاگری ژنانی کرێکار لە ئەمریکا، ئازایەتی ژنان لە ڕووسیا، و هۆشیاری میلیشیاکانی سۆسیالیست لە ئەوروپا کۆدەکاتەوە، کە وەک بەڵێنێکی نوێ دەمێنێتەوە کە مافەکان نابەخشرێن بەڵکو لە ڕێگەی خەباتی ڕێکخراوەوە بەدەست دەهێنرێن، وە ڕێپێوان بەرەو یەکسانی هێشتا بەردەوامە و نەوەکان قەرزداری ئەوانەی پێش خۆیان بوون و سوورن لەسەر درێژەدان بە ڕێگاکە تا کۆتایی.

فێمینیزمی سۆسیالیستی : کاتێک ئازادی بوو بە مەسەلەی خەباتی ڕۆژانە

فێمینیزمی سۆسیالیستی کە لە کۆتاییەکانی سەدەی نۆزدەهەم و سەرەتای سەدەی بیستەم دروست بوو، یەکێک لە پتەوترین بناغە تیۆرییەکانی بۆ ڕوونکردنەوەی چەوساندنەوەی ژنان و پێناسەکردنی مەرجەکانی ئازادییان پێکهێنا. لەگەڵ ناوی تێکۆشەران و بیرمەندانی بەناوبانگ پەیوەست بوو، لە کلارا زێتکین، ڕۆزا لوکسەمبورگ، و ئەلێکساندرا کۆلۆنتای تا فلۆرا تریستان، کلارا لەملیچ و سیلڤیا پانکهورست، و دواتر لەگەڵ نەوەکانی تیۆریسین و چالاکوانان لە سەدەی بیستەمدا پەرەی سەند.

ئەم تێوژمانە چەوساندنەوەی ژنان وەک دیاردەیەکی سەربەخۆ لە سیستەمی کۆمەڵایەتی زاڵ نەبینیوە. بەڵکو بە بەشێکی دانەبڕاو لە میکانیزمی چەوساندنەوەی سەرمایەداری دادەنێن کە پێی خۆراک دەدرێت و لە هەمان کاتدا بەرهەمی دەهێنێتەوە. لەم ڕوانگەیەدا، ژنی کرێکار ڕووبەڕووی دوو چەوساندنەوە دەبێتەوە کە ناتوانرێت بە جیا لێی تێبگەین: ئەو وەک کرێکارێک لە ڕێگەی کرێی کەمتر لە پیاوان لە بازاڕی کاردا چەوسێنراوەتەوە، وە لە ناو خێزاندا لە ڕێگەی کرێکاری ناوماڵەوە چەوسێنراوەتەوە کە بەرهەمهێنانەوەی هێزی کار مسۆگەر دەکات بەبێ ئەوەی یەک فلسی سەرمایە تێبچێت.

لەم تێگەیشتنە قووڵەوە، فێمینیزمی سۆسیالیستی ڕەخنەی لەوە گرت کە بە "فێمینیزمی بۆرژوازی" ناسراوە، ئەو بزووتنەوەیەی کە هەوڵەکانی خۆی لەسەر مافە سیاسی و یاساییەکانی وەک مافی دەنگدان، دەستگەیشتن بە پەروەردە و بەشداری کردن لە ژیانی گشتی چڕکردەوە. فێمینیستە سۆسیالیستەکان لە کاتێکدا دان بە گرنگی و پێویستیی ئەم داخوازییانەدا دەنێن و دەڵێن کە دەستیان لە کرۆکی کێشەی ژنانی چینی کرێکار نادات، چونکە یەکسانی یاسایی بە تەنیا کۆتایی بە وابەستەبوونی ئابووری ناهێنێت و زنجیرەکانی چەوساندنەوەی ماددی ناشکێنێت. ژنێک کە مافی دەنگدانی هەیە بەڵام لە هەژارییەکی زۆردا دەژی و لە ڕووی ئابوورییەوە پشت بە پیاو دەبەستێت چونکە بازاڕی کار کار یان مووچەیەکی دادپەروەرانەی پێشکەش ناکات، بە شێوەیەکی کاریگەر ئازاد دەمێنێتەوە بە گوێدانە ئەو مافانەی کە لەسەر کاغەز هەیەتی.

بۆیە ئەم تێوژمانە جەختیان لەوە کردەوە کە خەباتی ژنان نەبێت لە خەباتی چینایەتی فراوانتر جیا بکرێتەوە، چونکە لە بنەڕەتدا بەشێکە لە بزووتنەوەیەکی فراوانتر کە ئامانجی گۆڕینی پەیوەندییەکانی بەرهەمهێنانە. ئەوان ناکۆکییەکی سروشتی نێوان ژن و پیاو لە ناو چینی کرێکاردا نەبینی. بەڵکو پێیان وابوو کە ئەم

جۆرە بەچوونە خزمەتی بەرژەوەندییەکانی سیستەمێک دەکات کە دەیەوێت چینی کرێکار پارچەپارچە بکات و بیگۆڕێت بە ململانەی ناوخۆیی لەجیاتی ڕووبەڕووبوونەوەی ئەو لایەنەی قازانج لەسەر حسابی کار کەدەکاتەوە. لەم ڕوانگەیەوە، چالاکی ڕێکخراوەیی بزووتنەوەی فێمینیستی سۆسیالیستی پەیوەندییەکی نزیکی بە بزووتنەوەی کرێکاری فراوانترەوە هەبوو، کە ژنانی کرێکار لە چوارچێوەیەکی سیاسی شۆڕشگێڕانەدا ڕێکدەخات کە یەکدەخات نەک دابەش بکات.
ئەم تەوژمانە هەروەها دیدێکی گشتگیریان بۆ ڕێکخستنەوەی کۆمەڵگا بەرەو پێش برد بە ئەوەی ژنان بتوانن سەربەخۆیی ئابووری بەدەست بهێنن لە ڕێگەی تێکەڵاوبوونی تەواو لە بەرهەمهێنانی کۆمەڵایەتیدا، هاوکات دابینکردنی خزمەتگوزاری گشتی فراوان وەک سەنتەری چاودێری منداڵان، دامەزراوەکانی چاودێری و چێشتخانە بەکۆمەڵەکان. ئەم جۆرە ڕێوشوێنانە باری زۆری کاری ناوماڵ لەسەر ژنان کەم دەکاتەوە و پشتبەستنیان لەناو خێزانی تەقلیدی تێکدەشکێنێت. ئازادی ژنان، لەم ڕوانگەیەوە، تەنها بابەتێکی ئەخلاقی، کەلتووری، یان ڕەوانبێژی نەبوو. ئەوە بابەتی ژێرخانی ئابووری بوو کە پێویستی بە گۆڕانێکی بنەڕەتی بوو لە پەیوەندییەکانی بەرهەمهێنان و خاوەندارێتی و دەسەڵات.
بەم مانایە ڕادیکاڵیە، فێمینیزمی سۆسیالیستی سۆسیالیزمی وەک زیادەیەکی سیاسی ئارەزوومەندانە نەبوو کە بتوانرێت لە دەرەوە بە دۆزی ژنان ببەسترێت، بەڵکو وەک مەرجێکی بنچینەیی بۆ بەدەستهێنانی ئازادی ڕاستەقینە و هەمیشەیی دەبینێت. لە ڕێگەی ئەم پەیوەندییە قووڵ و پێکەوە بەستراوەی نێوان فێمینیزم و خەباتی چینایەتی، ئەم تەوژمانە یارمەتیدەر بوون لە داڕشتنی دیدێکی تیۆری بەهێز کە بەردەوامە لە گفتوگۆ هاوچەرخەکان سەبارەت بە پەیوەندی دیالێکتیکی نێوان پرسی ژنان و ململانێ لەسەر پێکهاتەی ئابووری کۆمەڵگا.

چوارچێوەی پیشەسازی: سەرمایەداری و لەدایکبوونی هۆشیاری ژنانی کرێکار

لە کۆتاییەکانی سەدەی نۆزدەهەم، ئەوروپا فراوانبوونی پیشەسازی گەورەی بەخۆیەوە بینی کە کیشوەرەکەی گۆڕی و نەخشەی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی گۆڕی. کارگەکان زۆر بوون، و شارەکان پڕ بوون لە شەپۆلی مرۆڤ کە لە لادێکانەوە دەهاتن. لەگەڵ ئەوەشدا ئەو سامانە زۆرەی کە کەڵەکەبوو، بەشدار نەبوو لە لایەن ئەوانەی کە بە دەست و ڕەنجی خۆیان دروستیان کرد. ژنان، لەگەڵ پیاوان و منداڵان، کاتژمێرێکی درێژ و ماندووکەر لە بارودۆخێکی سەختدا کاریان دەکرد کە تەنانەت سەرەتاییترین ستانداردەکانی تەندروستی و سەلامەتی

نەبوو، مووچەی زۆر کەمتر و بەبێ پارێزگاری یاسایی ڕاستەقینە لە دەرکردنی هەڕەمەکی یان برینداری لە شوێنی کار.
لەم چوارچێوە تایبەتەدا، چەوساندنەوەی ژنان تەنها کێشەیەکی کەلتووری پەیوەست بە دابونەریت و دابونەریت نەبوو. بەشێکی جیانەکراوەی پێکهاتەی ئابووری سەرمایەداری بوو کە ڕاستەوخۆ سوودی لە کاری هەرزان ئافرەت و لاوازی پێگەی کۆمەڵایەتی ژنان و نەبوونی کاریگەری یاسایی و ڕێکخراوەیی وەردەگرت.
لەم کەش و هەوایەدا بزووتنەوەی سۆسیالیستی وەک دەربڕینێکی سیاسی بەرژەوەندی و ئاواتەکانی چینی کرێکار لە جیهانێکی دادپەروەرانەتردا دەرکەوت. ژنانی تێکۆشەر بە باوەڕێکی فیکری پتەوەوە کە لە ماوەی چەندین ساڵ چاودێریکردن و لێکۆڵینەوە و خەباتی ڕاستەوخۆ پێکهاتووە: چەوساندنەوەی ژنان ئەنجامێکی ڕاستەوخۆ و بێ ئەنقەستی سیستەمێکە کە جەوهەری لە چەوساندنەوەی کار و زۆرترین قازانج لەسەر حسابی ژیان و مافەکانی مرۆڤە.
فەمینیزمی سۆسیالیستی بە ڕوونی جیاوازی لە نێوان دۆزی ژنانی کرێکار و ژنانی بۆرژوازی کرد و جەختی لەوە کردەوە کە تێکەڵکردنیان لە ژێر یەک ناونیشاندا ناکۆکی ڕاستەقینە دەشارێتەوە و خزمەت بە بەرژەوەندییەکانی چینی باڵادەست دەکات. لە کاتێکدا تەوژمە لیبراڵەکان جەختیان لەسەر بەدەستهێنانی مافی دەنگدان لە سیستەمی ئێستادا دەکرد بەبێ بەرەنگاربوونەوەی پێکهاتەی ئابووری سیستەمەکەی، فەمینیستە سۆسیالیستەکان مشتومڕیان لەسەر ئەوە دەکرد کە ئەم بۆچوونە چارەسەری نیشانە دیارەکان دەکات بەبێ ئەوەی لە ڕەگە قووڵەکان نزیک ببێتەوە. پرسیارێکی بە سازش هەر مایەوە: چ جۆرە ئازادییەک مافی دەنگدان بە ژنێکی دەوڵەمەند دەبەخشێت لە کاتێکدا ژنە کرێکارەکە لە قوڕی هەژاری و چەوساندنەوەی ڕۆژانەدا گیریان خواردووە؟ و چ جۆرە یەکسانییەک لەسەر بناغەیەکی شکاوی نادادپەروەری ئابووری بنیات نراوە؟
لە ڕێگەی نووسین و پلاتفۆرمە چەکدارەکانی فەمینیزمی سۆسیالیستی، پەیوەندی ئۆرگانیکی نێوان سەرمایەداری و چەوساندنەوەی ژنان بە قووڵی دەگمەن شیکرایەوە. ئابووری سەرمایەداری ژنانی چەوساندەوە سەرەڕای هۆشیاری لە سروشتی دووانەی پێگەیان. بەتەواوی بەهۆی ئەوەوە ئیستغلالیان دەکرد، سوودی لە هەر هەنگاوێک وەردەگرت لە نێوان کارگە و ماڵدا.
ئەم تەوژمانە داوای ململانێی نێوان ژن و پیاویان نەکرد کە ئەو شتانە دابەش بکات کە دەبێت یەکبخرێن. لە ناوەڕۆکیاندا داوای ململانێیەکی ڕوون لە نێوان خاوەن سەرمایە و چینی کرێکاردا دەکەن و ئازادی ژنان بە گۆڕانێکی گشتگیر دەبەستنەوە کە هەلومەرجی

بەرهەمهێنـــان دەگۆڕێـــت و ئەو سیســـتەمە هەڵـــدەوەشێنێتەوە کە چەوساندنەوەی ژنان دەکاتە پێکهاتەی ئابووری سەرمایەداری.

باشووری جیهان: کاتێک کارگەکان هێشتا ناوی خۆیان دەپارێزن

ئەگەر خەبـــاتی کرێکـــارانی چنیـــن لە نیـــویۆرک لە ســـاڵی 1857 لە کارگەکانی چنین دەستی پێکرد، ئەوا هەمان ئەو کارگانە تا ئەمڕۆش بوونیـــان هەیە. لەگەڵ ئەوەشـــدا ئەوان گواســـتوویانەتەوە بۆ ئەو شوێنـــانەی کە کرێکـــار هەرزانتـــرە و یاســـاکان لاوازتـــرن و چـــاودێری لاوازترە ئەوان گواستوویانەتەوە بۆ بەنگلادش و کەمبۆدیا و ئەسیوپیا و مەغریب و وڵاتانی تری باشووری جیهان کە بوونەتە کارگەی هەرزانی سەرمایەداری جیهانی، ئەوەی باکوور لەبەری دەکات و دەیخوات بەرهەم دەهێنن لە کاتێکدا کرێکارەکانیان لە دەرەوەی هیچ پارێزگارییەکی ڕاستەقینە دەمێننەوە.

تەنها لە بەنگلادیش زیاتر لە چوار ملیۆن ژن لە کەرتی جلوبەرگی ئامادە کار دەکەن و کاڵا بەرهەم دەهێنن بۆ بازاڕەکانی ئەوروپا و ئەمریکـــا بە مـــووچەیەک کە لە بـــاشترین حاڵەتـــدا لە 95 دۆلار لە مانگێکدا تێناپەڕێت. کاتێک باڵەخانەی ڕانا پلازا لە ساڵی 2013 داڕما و زیاتر لە 1100 کرێکار لە ژێر وێرانەکەیدا کوژران، ئەو ڕووخانە ڕاستییەکی ئابڕووبەرانەی ئاشکرا کرد: ئەو دەزووەی کە کراســێک لە پـــاریس بە 200 یۆرۆ دەفرۆشرێـــت و ژنێـــک لە ژێـــر داروپەردوودا لە داکـــا دەمرێـــت، دەزوویەکـــی ســـەرمایەدارییە کە سنوورەکانی تێپەڕاندووە. ڕاپۆرتەکانی ڕێکخراوی کاری نێودەوڵەتی و چەند ڕێکخراوێکی مافی مرۆڤ ئەم کارەساتە بە یەکێک لە خراپترین کارەساتەکانی پیشەسازی لە مێژووی پیشەسازی جلوبەرگدا دادەنێن.

لەگەڵ ئەوەشـــدا بـــاشووری جیهـــان تەنهـــا کـــارگە نییە. لە وڵاتـــانی کەنداو، سەدان هەزار کرێکاری ناوماڵ لە فلیپین، ئەندەنیزیا، ئەسیوپیا و سریلانکا لە ژێر سیستەمی کەفالە دەژین. ئەم ژنانە نەک تەنهـــا لە گفتـــوگۆ نێودەوڵەتییەکانـــدا ئامـــادە نیـــن. ئەوان لەو یاسایانەدا دیار نین کە دەبێت بیانپارێزن، چونکە کاری ناوماڵ لە زۆربەی ئەو وڵاتانە بە تەواوی لە یاسای کار بێبەش کراوە.

لە ئەمریکـــای لاتیـــن و بـــاشووری بیابـــانی ئەفریقـــا، ژنـــان لە ژێـــر سیاسەتی توندوتیژی سندوقی دراوی نێودەوڵەتی و بانکی جیهانیدا بۆ ماوەی دەیان ساڵ بارگرانی دووانیان لە ئەستۆ گرتووە. کاتێک خزمەتگـــوزارییە گشتییەکـــان لە پەروەردە، تەندروســـتی و چـــاودێری کۆمەڵـــایەتی کەم دەکـــرێتەوە، ئەم خزمەتگوزاریـــانە بە ڕاســـتی لەناوناچن. بارەکـــانیان دەچێتە نـــاو بـــواری خێزانەوە، لەوێ ژنـــان قەرەبووی بڕینی بودجەی دەوڵەت دەکەنەوە بە کاری بێ مووچە و کاتی

ماندوو. لەم ڕوانگەیەوە، توندوتیژی سیاسەتەکی ئابووری بەلایەن نییە. ئەم سیاسەتێکە کە دەرەنجامی کۆمەڵایەتی و جەندەریی ڕوونی هەیە و نرخەکەی یەکەم و قورسترین باجەکەی لەلایەن ژنانەوە دەدرێت.
لێرەدا میراتی تیۆری فێمینیزمی سۆسیالیستی ڕەهەندێکی نوێ وەردەگرێت لە دەرەوەی ئەوروپا کە لەوێ سەرچاوەی گرتووە. کاتێک ئەم تەوژمانە ئازادی ژنانیان بە ئازادی چینی کرێکار لە چەوساندنەوەی سەرمایەداری بەستەوە، بناغەی تیۆری دانا کە ڕوونی دەکاتەوە ئەمڕۆ لە کارگەکانی باشوور، ماڵەکانی کەنداو و گەڕەکە هەژارەکانی کەیپ تاون، لیما و کاراچی چی ڕوودەدات. چونکە کێشەکە لە بنەڕەتدا یەکیە: سیستەمێک کە پێویستی بە کاری هەرزان، جەستەی ناسک و یاسای کوندار هەیە، و هەموو ئەمانە بە ئاسانی لە ژنێکی هەژار لە باشووری جیهان دەدزرێتەوە.
هەروەها گفتووگۆ لەسەر واقیعی ژنان لە جیهاندا ناتوانێ تەواو بێت بەبێ لەبەرچاوگرتنی ئەو کەسانەی کە پێیان پێوە دەنرێت بە فرۆشتنی جەستەیان بۆ مانەوە لە ئابوورییەکی نادادپەروەرانەدا کە بوون خۆی پشت بە جەستە و کاری ناجێگیر دەبەستێت. وەک ئەوەی لە زۆربەی شوێنەکانی جیهاندا ڕوودەدات، لە وڵاتانی گەشتیاری هەژارەوە تا شارە گەورەکان کە لەسەر ئابووری سێبەر دەژین، جەستەی ژنان دەبێتە دوایین سەرچاوەی بەردەست لە ڕووبەڕووبوونەوەی هەژاری و پەراوێزخستن.
بۆیە 8 ی مارس ناتوانێ ڕۆژێکی جیهانی بێت مەگەر کرێکاری کارگەکە لە داکا، کرێکاری ناوماڵ لە ڕیاز، فرۆشیاری بازاڕ لە ئەدیس ئەبابا و ئەو ژنەی کە ڕۆژانە بۆ بژێوی ژیان تێدەکۆشێت لە ئابووری نافەرمی سەختدا لە ناوەڕاستی ئەو ڕۆژەدا ئامادە نەبن نەک پەراوێزەکانی. نەک وەک قوربانی بۆ وروژاندنی هەست، بەڵکو وەک ئەکتەرێک لە خەباتێکدا کە نەوەستاوە و ناوەستێت تاوەکو ئەو هەلومەرجە پێکهاتەییەی کە چەوساندنەوەیان گونجاو و قازانج بەخش و بەردەوامە دەگێڕێت.

قەیرانەکان ڕاستیەکان دەردەخەن: لاوازی دەستکەوتەکان لە ژێر سایەی سەرمایەداریدا

ئەم لاوازییە پێکهاتەییە کە ژنان لە باشوور ئەزموونی دەکەن تەنها پەیوەندی بە ئەوانەوە نییە. قەیرانی ئابووری ئەوە دەردەخات کە ژنان لە باکووریش دەستکەوتیان بەدەستهێناوە کە بە هەڵپەسێردراوی ماونەتەوە بەبێ ڕەگ و ڕیشەی قووڵ لە پێکهاتەی خودی سیستەمەکەدا. ئەزموونی ئەو وڵاتانەی کە بە پێشکەوتوو وەسف دەکرێن لە یەکسانی جەندەردا بە ڕوونی نیشانی دەدەن کە ئەم دەستکەوتانە سەرەڕای

گرنگی زۆریان هێشتا لاوازن و ئەگەری داخوران لە سیستەمێکی سەرمایەداریدا کە پێکهاتەی بنەڕەتی نەگۆڕاوە. لە هەموو قەیرانێکی ئابووریدا، داواکان داوا لە ژنان دەکەن لە بازاڕی کار بکشێنەوە لە ژێر ئەو مشتومڕەی کە لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە دەردەکەون بەڵام لە بنەڕەتدا ئابووری دەردەکەون، وەک کەمکردنەوەی بێکاری، کەمکردنەوەی خەرجی گشتی، یان گەڕانەوە بۆ "ڕۆڵی سروشتیی" ژنان لە ماڵ و خێزاندا.

تەنانەت لە وڵاتانی ئەسکەندەناڤیا و ئەوروپا کە زۆرجار وەک نموونەی یەکسانی نیشان دەدرێن، بەشداری ژنان لە پۆستە باڵاکانی سەرکردایەتی تا ڕادەیەک سنووردارە لە زۆربەی کەرتەکاندا لە سەدا 25 بۆ 35 ی پۆستە باڵاکانی بەڕێوەبەر تێپەڕ ناکات و لە بەرزترین پۆستی جێبەجێکار بۆ 10 بۆ 15 لە سەدا دادەبەزێت، لە کاتێکدا جیاوازی مووچە بە تێکڕای 10 بۆ 13 لە سەدا بەردەوامە. شێڵتەرەکانی قوربانیانی توندوتیژی خێزانی ساڵانە سەدان ژن وەردەگرن، ئەمەش بە ڕوونی نیشانی دەدات کە یەکسانی یاسایی لە دەستوور و یاساکاندا مانای کۆتایی هێنان بە چەوساندنەوەی ڕاستەقینە نییە.

ئەم لاوازییە تەنها بە باشوور سنووردار نییە. هەمان سیستەمی ئابووری کە گوشار دەخاتە سەر کرێی ژنانی کرێکار لە کارگەکانی داکا، سیاسەتی توندوتیژی و تایبەتیکردن بەڕێوە دەبات کە کاریگەری لەسەر ژیانی ژنانی کرێکار لە نەخۆشخانە و قوتابخانە و دامەزراوەکانی چاودێری لە ئەوروپا هەیە. بەم شێوەیە لاوازی دەستکەوتەکان دەبێتە دیاردەیەکی هاوبەش کە شێوەی جیاواز لە نێوان باکوور و باشوور وەردەگرێت بەڵام لە هەمان ڕێگەوە سەرهەڵدەدات.

ئەم ڕاستییە ئازاربەخشانە ئەوە دووپات دەکەنەوە کە ئەو مافانەی کە لە ڕێگەی خەبات و قوربانیدان بەدەست هاتوون وردە وردە لەناودەچن مەگەر ئەو پێکهاتە ئابوورییە قووڵانەی کە پەیوەندییەکانی چەوساندنەوە و جیاکاری دەپارێزن بگۆڕدرێن. مافێک کە لە سیستەمێکدا دەدرێت کە باوەڕی بە یەکسانی نییە وەک مافێکی هەڵپەسێردراو دەمێنێتەوە کە دەتوانرێت هەر کاتێک بەرژەوەندییەکانی ئەو سیستەمە پێویست بکات لێی بسەنرێتەوە.

کاتێک پێشکەوتنی ژنان مانای سەرکەوتنی فێمینیستی نەبێت

بوونی ئافرەت لە پۆستی سەرکردایەتیدا مەرج نییە سەرکەوتن بێت بۆ دۆزی ژنان. ئەمە تەنها پارادۆکسێکی تیۆری نییە. مێژوو نموونەی بەرجەستە پێشکەش دەکات. یەکێک لە بەرچاوترین نموونەکان ئەزموونی مارگارێت تاچەر (1925-2013) بوو کە یەکەم ئافرەت بوو بە سەرۆک

وەزیرانی بەریتانیا کە لە نێوان سالانی 1979 و 1990 حوکمڕانی کرد. بەرزبوونەوەی ئەو بۆ بەرزترین ئاستی دەسەڵات لە کۆمەڵگایەکدا گرنگی هەبوو کە ژیانی سیاسی لەمێژە پیاوان بەسەریدا زاڵ بوون. لەگەڵ ئەوەشدا ئەم بەرزبوونەوەیە نەبوو بە سیاسەتێک کە یەکسانی کۆمەڵایەتی بەهێز بکات یان چینی کرێکار لە چەوساندنەوە بپارێزێت.

بە پێچەوانەوە، سەردەمی ئەو پەیوەندییەکی نزیکی هەبوو بە سیاسەتی تایبەتکردنی فراوان و توندوتیژی ئابووری سیستماتیک کە سەندیکاکانی لاواز کرد، هێرشی توندی لە کرێکاران کرد و نایەکسانی کۆمەڵایەتی قووڵتر کرد. ژنان، بەتایبەتی ژنانی کرێکار و هەژار، باجێکی نەگونجاو و ئازاربەخشیان دا بەم سیاسەتانە.

ژنان بەس نییە بگەنە پۆستی دەسەڵات ئەگەر هەلومەرجی کارکردن نادادپەروەرانە بمێنێتەوە. بەس نییە کە گوتاری "تواناسازی" و "شکاندنی سەقفی شوشەیی" بڵاو ببێتەوە لە کاتێکدا کاری ناوماڵ و چاودێری لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە نەناسراوە و لە حساباتی ئابووری فەرمی دوورخراونەتەوە. ئەم ئەزموونە بیرمان دەخاتەوە کە ئازادی ژنان بە ڕەگەزی ئەو کەسە ناپێورێت کە لەسەر کورسی دەسەڵات دانیشتووە، بەڵکو بە سروشتی ئەو سیاسەتانەی جێبەجێ دەکرێن و هاوتەریب بوونیان لەگەڵ بەرژەوەندییەکانی زۆرینەی چەوساوەدا دەپێورێت.

ئامادەبوونی ژنان لە پۆستەکانی سەرکردایەتی و بڕیاردان هەنگاوێکی گرنگ و پێویستە بەرەو یەکسانی، چونکە قۆرخکاری مێژوویی دەسەڵات دەشکێنێت و ئامادەبوونێکی سیاسی و دامەزراوەیی دەبەخشێت بە ژنان. لەگەڵ ئەوەشدا پێوانەی ڕاستەقینەی پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی ژمارەی کورسییەکانی ژنان نییە لە ئەنجوومەنی کۆمپانیاکان یان هۆڵەکانی پەرلەمان، بەڵکو گۆشەسەندنی بەرجەستەیە لە ژیانی ژنانی پەراوێزخراو: کرێکارانی مووچەی کەم، ئەو ژنانەی لە هەژاری بەماوەییدا گیریان خواردووە، پەنابەرانی هەڵهاتوو لە جەنگ و چەوساندنەوە، قوربانیانی سیاسەتی توندوتیژی کە باجی ئەو قەیرانانە دەدەن کە خۆیان دروستیان نەکردووە. لەم ڕوانگەیە ڕادیکاڵەوە، 8 ی مارس وەک ڕۆژی پرسیاری قووڵ لە سیستەمی ئێستا، سیاسەتەکانی و پێکهاتەکەی دەمێنێتەوە نەک دەرفەتێک بێت بۆ گونجاندن یان ماستاوکردن.

8ی مارس: چۆن تێدەکۆشین، نەک چۆن ئاهەنگ دەگێڕین

لە کۆتایی ئەم ڕێگا مێژووییە درێژە کە لە نیویۆرکەوە تا پترۆگراد و لە کۆپنهاگنەوە بۆ هەموو شارێک درێژ دەبێتەوە کە ژنان ڕژانە

سەر شەقامەکان بە داواکردنی مافەکانیان، بیرهێنانەوەی 8 ی مارس گەڕانەوەیەکی سۆزدارانە نییە بۆ ڕابردوو. ئەوە گەڕاندنەوەیەکی هۆشیارانە بە مانا ڕەسەنەکەی کە زۆر هێز هەوڵ دەدەن جوانی بکەن و بێتام بکەن لە ناوەڕۆکی چینایەتی و شۆڕشگێڕی. بەدەستهێنانەوەی ئەم ڕۆژە مانای نکۆڵی کردن لە خەباتی ڕیفۆرمیستی نییە کە دەستکەوتی بەدەست هێناوە کە ناتوانرێت بەکەم بزانرێت. واتە دووبارە بەستنەوەی ئەو دەستکەوتانە بە ڕەگی کۆمەڵایەتی و چینایەتییەکانیانەوە بە پاراستنیان لە پاشەکشە و پاشەکشە کردن.
سەرەڕای هەموو ئەو مافانەی کە بە دەیان ساڵ خەبات و خوێن و قوربانیدان بەدەست هاتوون، ئەو پێکهاتە قووڵانەی کە ڕۆژانە جیاکاری لە هەموو کارگەیەک، فەرمانگە و ماڵێکدا بەرهەم دەهێنن، لەناونەچوون. چەوساندنەوەی ژنان بەردەوامە لە بازاڕی کار کە لەسەر بنەمای جیاوازی مووچەی سیستماتیک و کاری بێ مووچە لە ئامارە فەرمییەکاندا نییە، و لاوازی ئابووری بەماوەیی لە نەوەیەکەوە بۆ نەوەیەکی تر دەگوازرێتەوە. ئەو سیستەمەی کە ژنانی کرێکار لە کارگەکانی چنین بەرهەڵستی دەکرد، بە زیندوویی دەمێنێتەوە و شێوە و میکانیزمەکانی دەگۆڕێت و لەگەڵ ئەوەشدا ناوەڕۆکی خۆی لەسەر بنەمای زاڵبوون و چەوساندنەوەی سیستماتیک دەپارێزێت.
ئەو میراتەی فێمینیزمی سۆسیالیستی بەجێی هێشت بانگەوازێک نەبوو بۆ ئاهەنگێکی ساڵانە کە ئاڵاکان هەڵواسرێن، گوڵ دابەش بکرێن و کۆنفرانس ئەنجام بدرێت پێش ئەوەی هەمووان بگەڕێنەوە بۆ ژیانیان بەبێ گۆڕان. بانگەوازێکی بەپەلە بوو بۆ ڕێکخستن و تێکۆشان لە سنوور و کەلتوور و زمانەکاندا، یەکسانی بە ڕەخنەگرتن لە سیستەمی چینایەتی سەرمایەداری و بەستنەوەی ئازادی ژنان بە ئازادی کۆمەڵگا بە گشتی لە لۆژیکی چەوساندنەوە.
لەگەڵ ئەوەشدا گرنگترین پرسیار هەر دەمێنێتەوە: چۆن تێبکۆشین؟ ئەمڕۆ چ شێوازێکی ڕێکخستن پێویستە؟ ئایا پارتێکی سیاسی سۆسیالیستی تەقلیدی، تۆڕە کۆمەڵایەتییە لامەرکەزییەکان، یان ڕێکخراوەکانی فێمینیستی ترانس نەتەوەیی؟ چۆن کرێکارێکی جلوبەرگ لە بەنگلادیش دەتوانرێت پەیوەندی بە بەکاربەرێکی ئەوروپاوە هەبێت بە شێوەیەک کە هۆشیاری هاوبەش دروست بکات سەبارەت بە زنجیرەی چەوساندنەوەی جیهانی نەک شاردنەوەیان؟ چۆن دەتوانرێت ڕووبەڕووی سیاسەتی توندوتیژی ببێتەوە کە لەلایەن دامەزراوە داراییە نێودەوڵەتییەکانەوە سەپێنراوە، کە دەرەنجامەکانی زۆرترین دەکەوێتە سەر ژنانی کرێکار و هەژار؟
وەڵامەکان ناتوانن کورت بکرێنەوە بۆ یەک هاوکێشەی ڕێکخراوەیی کە

لە هەموو شوێنێک دروست بێت. هەلومەرجی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە چوارچێوەیەکەوە بۆ چوارچێوەیەکی تر جیاوازە. لەگەڵ ئەوەشدا، ئەزموونی هاوچەرخ ئاماژە بۆ چەند ئاراستەیەکی ڕوون دەکات، لەوانە بەهێزکردنی ڕێکخراوی فێمینیستی سەربەخۆ و بنیاتنانی تۆڕی هاوپشتی فێمینیستی و کرێکاری. هەندێک لە پارتە چەپەکان و هێزە پێشکەوتووەکانیش ڕۆڵیان گێڕاوە لە پشتیوانیکردن لە یەکسانی جێندەر و داخوازییەکانی بزووتنەوەی فێمینیستی، چ لە ڕێگەی کاری پەرلەمانی و چ هاوپەیمانی لەگەڵ بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان.

لەم چوارچێوەیەدا، گرنگ دەبێت خەباتی فێمینیستی بە خەباتی کۆمەڵایەتی فراوانتر لە دژی سیاسەتی توندوتیژی و تایبەتیکردن ببەسترێتەوە و شێوازی نوێی ڕێکخستن کە کاری سیاسی و کۆمەلایەتی و فشاری سەندیکاکان تێکەڵ بکات. جیهانگیریی سەرمایەداری ئابووری جیهانی بەیەکەوە بەستووەتەوە. نەک تەنها تەحەدایەکی هاوبەشی بەرهەمهێناوە بەڵکو هەلومەرجی نوێی بۆ هاوپشتی کیشوەربڕ ڕەخساندووە کە دەتوانێت خەباتی ژنان لە شەڕە ناوخۆییە دابڕاوەکانەوە بگۆڕێت بە بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی جیهانی هۆشیارتر لە خۆی و ئامانجەکانی.

بۆیە لە 8 ی مارس و هەموو ڕۆژەکانی دواتر، پرسیاری سەرەکی ئەوە نییە کە چۆن ئەم بۆنەیە بگێڕین. پرسیاری ڕاستەقینە ئەوەیە کە چۆن تێدەکۆشین و ڕێک دەخەین و بنیات دەنێین. ئەو مافانەی دوێنێ بەدەستیان هێنا پێویستیان بە هۆشیاری نوێ و ڕێکخراوێکی بەردەوام هەیە بۆ پارێزگاریکردنیان لە ئەمڕۆ، وە پێویستیان بە ئیرادەی فێمینیستی چەپی شۆڕشگێڕانە هەیە کە ماندوو نەبێت لە فراوانکردنیان ڕۆژ لە دوای ڕۆژ تا یەکسانی تەواو بەدەست دێت–یەکسانییەک کە نە نیوە قبوڵ بکات و نە وردە وردە قبوڵ بکات.

بەیان ساڵح

کاتێک جەستە دەبێتە کاڵا:

توندوتیژیی سیمبولی دژی ژنان لە ژێر دەسەڵاتی سەرمایەداریدا.. بەیان ساڵح

- **پێشەکی**

لە کاتی خوێندنەوەی کتێبی "شەهرزاد بەرەو ڕۆژئاوا" (1) فاتمە مەرنیسی خۆمم بینی کە لە لاپەڕە 231 دا ڕووبەڕووی چەمکێکی قووڵ و بیرکردنەوە بوومەوە: چەمکی توندوتیژی سیمبولی کە کۆمەڵناسی فەڕەنسی پیەر بۆردیو لە کتێبی "زاڵبوونی پیاوسالارنە" پێشکەشی کردووە (2). ئەم چەمکە بۆ ماوەیەکی درێژ سەرنجی ڕاکێشام، چونکە شێوە شاراوەکانی کۆنتڕۆڵ و چەوساندنەوە دەردەخات کە پشت بە هێزی فیزیکی ڕاستەوخۆ نابەستن، بەڵکو لە ڕێگەی سیمبول و کەلتوور و گوتاری زاڵ لە کۆمەڵگادا کار دەکەن.

ئەوەی زیاتر حەزی منی بۆ ئەم چەمکە زیاد کرد تێبینیکردنم بوو لەسەر یەکتربڕێکەکی ڕوون لە نێوان ئەوەی بۆردیو پێشکەشی دەکات و تێزەکەی نووسەری فێمینیستی ئەمریکی ناعومی وۆڵف لە کتێبەکەی "ئەفسانەی جوانی" (3) پێشکەشی کرد، بەتایبەتی کە لە لاپەڕە 230 ی کتێبەکەی فاتیمە مەرنیسی دەردەکەوێت. بۆم دەرکەوت کە هەردووکیان بوردیو و ناعومی باسی میکانیزمێکی هاوبەش دەکەن بۆ کۆنتڕۆڵکردنی ژنان، تەنانەت ئەگەر دەرکەوتەکان و دەقەکانیش جیاواز بن.

بۆردیو ئەو بیرۆکەیە دەخاتەڕوو کە توندوتیژی هەمیشە ماددی و بینراو نییە. توندوتیژی لە ڕێگەی کەلتوور، بەها و پەروەردەوە ئەنجام دەدرێت، وا لە زاڵەکان دەکات زاڵبوونیان قبوڵ بکەن و بەبێ ئاگایی بەرهەمی بهێننەوە. لە لایەکی ترەوە، وۆڵف دەریدەخات کە چۆن ستانداردەکانی جوانی بەسەر ژناندا دەسەپێنرێن تەنها ئارەزووی کەسیی نین، بەڵکو ئامرازێکی دیکتاتۆرییە کە بۆ تەمبێکردنی ژنان و کۆنتڕۆڵکردنی جەستە و ژیانیان بەکاردەهێنرێت.

ئەم یەکتربڕی نێوان دوو بۆچوونە دەمانگەیەنێتە تێگەیشتنێکی قووڵتر کە چۆن زاڵبوونی پیاوانە لە چوارچێوەی سیستەمی سەرمایەداریدا کاردەکات، کە جەستەی ژن دەگۆڕێت بۆ شوێنێکی وەبەرهێنانی ئابووری و کۆنتڕۆڵی سیمبولی لە یەک کاتدا. لەبەر ئەوە گرنگی لێکۆڵینەوە لەم بابەتە و تێگەیشتن لە میکانیزمە ئاڵۆزەکانی.

- **یەکەم: توندوتیژی سیمبولی و زاڵبوونی پیاوسالارنە**

پیەر بۆردیو باوەڕی وایە کە توندوتیژی تەنها بە شێوە ماددییە

ڕاستەوخۆکانی سنووردار نییە. لەوانەیە شێوازێکی نەبینراو وەربگرێت کە لە ڕێگەی سیمبولەکان، ماناکان و کەلتوورەکانەوە ڕاهێنان دەکرێت، کە ئەو پێی دەڵێت توندوتیژیی سیمبولی. ئەم توندوتیژییە بە نەرمی و هەستپێنەکراو دەناسرێتەوە، چونکە لە ڕێگەی زمان، پەروەردە، ئایین، میدیا و دابونەریتی کۆمەڵایەتییەوە ئەنجام دەدرێت، بەبێ پەنابردن بۆ زۆرەملێ جەستەیی.

مەترسییەکەی لەوەدایە کە زۆرجار لەلایەن ئەو کەسانەوە قبوڵ دەکرێت کە ڕووبەڕووی دەبنەوە، چونکە ئەوان بە سروشتی یان ئاشکرا دەیبینن. توندوتیژی سیمبولی بە سەپاندنی شێوازێکی دیاریکراوی بیرکردنەوە و هەڵسەنگاندن کار دەکات کە پەیوەندییە نایەکسانەکان ڕەوا دەردەکەون، دەبێتە هۆی بەرهەمهێنانەوەی زاڵبوونی کۆمەڵایەتی بەبێ هۆشیارییەکی ئاشکرا.

لەم چوارچێوەیەدا، بۆردیو چەمکی زاڵبوونی پیاوسالارنە وەک مۆدێلێکی ڕوونی توندوتیژیی سیمبولی پەرە پێدەدات. زاڵبوونی پیاوسالارنە تەنها لەسەر بنەمای کۆنترۆڵی ماددی پیاوان بەسەر ژناندا نییە، بەڵکو بە شێوەیەکی سەرەکی لە ڕێگەی پێکهاتەی سیمبولی و کەلتوورییەوە دامەزراوە کە وا لە سەروەری پیاوان دەکات سروشتی و ڕەوا دەربکەوێت.

لە منداڵییەوە تاکەکان نوێنەرایەتی عەقڵی و ڕۆڵی کۆمەڵایەتی بەدەست دەهێنن کە دابەشبوونێکی دووانەیی لە نێوان نێر و مێ بەرهەم دەهێنن، کە تێیدا نێرینە پەیوەندی بە هێز، عەقڵ و سەرکردایەتییەوە هەیە، لە کاتێکدا مێینە پەیوەندی بە لاوازی، هەست و ژێردەستەیی هەیە. ئەم سیستەمە تەنها لەلایەن پیاوانەوە نەسەپێنراوە. ژنان هەروەها بەشداری دەکەن لە زاوزێی لە ڕێگەی ئەوەی کە بۆردیو پێی دەڵێت هابیتۆس، واتە سیستەمی سروشتی دەروونی و جەستەیی کە ڕەگی لە ئەزموونی کۆمەڵایەتیدا هەیە.

بەم شێوەیە، زاڵبوونی پیاوسالارنە دەبێتە سیستەمێکی کۆمەڵایەتی کە لە نائاگایی کۆمەڵدا جێگیر دەبێت، ڕۆژانە لە ڕێگەی کردارە ئاساییەکان و گوتاری ڕۆژانەوە بەرهەم دەهێنرێتەوە، بەبێ ئەوەی پێویست بە توندوتیژی ڕاستەوخۆ بکات. بۆردیو جەخت لەوە دەکاتەوە کە هەڵوەشاندنەوەی ئەم جۆرە زاڵبوونە پێویستی بە هۆشیارییەکی ڕەخنەگرانە هەیە لەو پێکهاتە ڕەمزیانەی کە پاڵپشتی دەکەن، چونکە بەرهەڵستکاری تەنها بە گۆڕینی یاسا یان هەلومەرجی ماددی بەدەست ناهێنرێت، بەڵکو بە گۆڕینی شێوازی بیرکردنەوە و پۆلێنکردنیش کە نایەکسانی قبوڵ دەکات و بەردەوام دەکات.

- **دووەم: زاڵبوونی نێرینە لە چوارچێوەی سیستەمی سەرمایەداریدا**

بەردیو لە کتێبەکەیدا ئاماژە بەوە دەکات کە زاڵبوونی پیاوسالارنە بابەتێکی سروشتی یان بایۆلۆجی نییە، بەڵکو سیستەمێکی کۆمەڵایەتی و کولتوورییە کە لە ڕێگەی توندوتیژیی سیمبولییەوە بەرهەم دەهێنرێتەوە، واتە لە ڕێگەی شێوەی ناڕاستەوخۆ و نەبینراوی کۆنترۆڵ کە لە ڕێگەی زمان، دابونەریت، پەروەردە و دامەزراوە کۆمەڵایەتییەکانەوە ئەنجام دەدرێت، تا ئەو کاتەی زاڵبوونی پیاو بەسەر ژناندا سروشتی و قبوڵکراو دەردەکەوێت.
لە چوارچێوەی سیستەمی سەرمایەداریدا، ئەم زاڵبوونە ئامرازێک پێکدەهێنێت بۆ پاراستنی سیستەمێکی کۆمەڵایەتی و ئابووری دیاریکراو، چونکە ڕۆڵی ژنان لە مێژوودا سنووردار بووە بە بواری ناوماڵ و چاودێری خێزان، کە هێزی کاری هەرزان بۆ پیاوان لە بازاڕدا دابین دەکات و بەردەوامی دابەشکردنی نایەکسانی کار مسۆگەر دەکات.
سیستەمی سەرمایەداری پشت دەبەستێت بە شەرعیەتدان بە سیمبول و بەهاکان، و زاڵبوونی پیاوسالارنە یارمەتیدەرە بۆ ئەوەی جیاکردنەوەی ڕۆڵی ژن و پیاو سروشتی دەربکەوێت، کە پیاوان وەک بەرهەمهێنەری بەهێز وێنا دەکرێن و ژنان وەک بەخێوکەر و چاودێری ماڵ وێنا دەکرێن. ئەم جیاکردنەوەیە ئاسانکاری بۆ چەوساندنەوەی هێزی کار دەکات و بەردەوامی سیستەمی ئابووری و کۆمەڵایەتی مسۆگەر دەکات بەبێ پەنابردن بە هێزی ڕاستەوخۆ.
زاڵبوونی پیاوسالاری هەروەها پەیوەستە بەوەی کە بەردیو پێی دەڵێت سەرمایەی سیمبولی کە دەگۆڕێت بۆ جۆرێک لە کۆنترۆڵی ئابووری و کۆمەڵایەتی ناڕاستەوخۆ، وەک بێبەشکردنی ژنان لە دەرفەتی کار، کەمکردنەوەی مووچەکانیان یان ناچارکردنیان بە ڕۆڵی خێزانی بێ مووچە.
بە کورتی، دەتوانین بڵێین توندوتیژیی سیمبولی پیاوسالارنە یەکێکە لە کۆڵەکەکانی شەرعیەتی کۆمەڵایەتی سەرمایەداری، چونکە نایەکسانی جێندەریی سروشتی دەردەکەوێت و دابەشکردنی بەردەوامی سەرچاوە و دەسەڵات بە شێوەیەک مسۆگەر دەکات کە خزمەت بە سیستەمی ئێستا بکات.

• سێیەم: ئەفسانەی جوانی وەک جۆرێک لە توندوتیژیی سیمبولی

لە کتێبی "ئەفسانەی جوانی"، نائۆمی وۆڵف چەمکی توندوتیژی سیمبولی وەک شێوازێکی ناڕاستەوخۆی چەوساندنەوە دەخاتە ڕوو کە بەسەر ژناندا دەسەپێنرێت لە ڕێگەی پێوەرەکانی جوانی کولتووری، نەک لە ڕێگەی هێزی جەستەیی یان یاسای ئاشکراوە. ئەم توندوتیژییە بە بێدەنگی بەڕێوە دەچێت، بەڵام کاریگەرییەکەی قووڵە، چونکە وا لە

ژنان دەکات کە بەبێ ئاگایی خۆیان ملکەچ بکەن.
وۆڵف دەبینێت کە ئەفسانەی جوانی تەنها ئارەزووی جوانی نییە، بەڵکو سیستەمێکی دەسەڵاتدارە کە بە بەهێزی لەگەڵ پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی و ئابووری ژنان سەریهەڵداوە. هەرچەندە ژنان ماف و دەرفەتی فراوانتر بەدەست دەهێنن، ئەوەندە سنوورداریان بەسەردا دەسەپێنرا لە ڕێگەی ستانداردی جوانی توند و مەحاڵ.
توندوتیژی سیمبولی لێرەدا دەردەکەوێت لە سەپاندنی مۆدێلێکی دیاریکراو بۆ جەستەی مێینەیە: جەستەیەکی گەنج و باریک، بە کەموکوڕی، بەردەستە بۆ بەکاربردنی بینراو. ئەم توندوتیژییە لە ڕێگەی میدیا، ڕیکلام، پیشەسازی فاشیۆن و وتاری پزیشکییەوە بەڕێوە دەچێت، کە تیایدا جوانی وەک بەهایەکی ئەخلاقی و مەرجێک بۆ سەرکەوتن، خۆشەویستی و قبووڵکردنی کۆمەڵایەتی نیشان دەدرێت.
بەم شێوەیە، جەستە دەگۆڕێت بۆ پرۆژەیەکی هەمیشەیی چاودێری و ڕاستکردنەوە، و ئافرەت دەگۆڕێت بۆ ڕەخنەگرێکی سەرسەختی خۆی. لەوەش مەترسیدارتر، ئەم ژێردەستەییە وا دەرناکەوێت کە لە دەرەوە بسەپێنرێت، بەڵکو وەک هەڵبژاردنێکی شەخسی و ئارەزووی تاکەکەسی دەژیت.
وۆڵف ڕوونی دەکاتەوە کە توندوتیژی سیمبولی ژنان تەنها لە ڕووی جەستەییەوە لەناونابات، بەڵکو لە ڕووی دەروونی و مەعریفیشەوە، چونکە وزەیان بەتاڵ دەکاتەوە، متمانە بەخۆبوونیان لاواز دەکات، کێبڕکێ و دوژمنایەتی لە نێوانیاندا دەچێنێت و دووریان دەخاتەوە لە کرداری سیاسی و داهێنەرانە. سەرقاڵبوونی بەردەوام بە ڕواڵەت دەبێتە ئامرازێک بۆ دوورخستنەوەیان لە دەسەڵاتی ڕاستەقینە.
لە کۆتاییدا، چەمکی توندوتیژی سیمبولی لە “ئەفسانەی جوانی” ئەوە دەردەخات کە چۆن کولتوور دەتوانێ ببێتە جیهانێکی چەوساندنەوەی نەرم بەڵام زۆر کاریگەر، وە چۆن جوانی وەک چەکێکی نادیار بەکاردەهێنرێت بۆ تەمبێکردنی ژنان و هێشتنەوەی ناهاوسەنگیی هێز، بەبێ ئەوەی پێویست بە توندوتیژی ئاشکرا یان زۆرەملێ ڕاستەوخۆ بکات.

• چوارەم: توندوتیژی سیمبولی وەک ئامرازێکی سەرمایەداری: جەستەی نێوان زاڵبوون و قازانج

توندوتیژی دژی ژنان هەمیشە بە لێدان یان زۆرەملێ ڕاستەوخۆ ئەنجام نادرێت. زۆرجار فۆرمێکی بێدەنگ و نادیار وەردەگرێت، دزە دەکات لە ڕێگەی گفتوگۆ، وێنە و ستانداردەکانەوە، وەک سەلیقەی گشتی یان هەڵبژاردنی تاکەکەسی پێشکەش دەکرێت. ئەم توندوتیژییە یەکێکە لە ئامرازە بنچینەییەکانی سیستەمی سەرمایەداری لە ژێردەستکردنی

ژنان و کۆنترۆڵکردنی جەستەیان.
لە ژێر سەرمایەداریدا، جەستەی ژن کەم دەکرێتەوە بۆ بەهای ئاڵوگۆڕ و دووبارە وەک کاڵایەک پێناسە دەکرێتەوە کە دەتوانرێت بازاڕ بکرێت، بگۆڕدرێت و بەکار بهێنرێت. وەک جەستەیەکی زیندوو سەیر ناکرێت کە ئەزموون، یادەوەری و ئازار هەڵدەگرێت، بەڵکو وەک ڕووکەشێکی بینراو سەیر دەکرێت کە بۆ بەدەستهێنانی قازانج وەبەرهێنان کراوە.
زاڵبوونی نەرینە ئەرکی ئاسایی کردنی ئەم کەمکردنەوەیە لە ئەستۆ دەگرێت بە گۆڕینی تێڕوانینی نەرینە بۆ ستانداردێکی گشتی جوانی، کە بەهای ژنان و پێگەی کۆمەڵایەتی پێ دەپێورێت.

• پێنجەم: پیشەسازی کەلتووری و سەپاندنی تاکە مۆدێلی جوانکاری
پیشەسازی کەلتووری تاکە مۆدێلێکی جوانکاری دەسەپێنێت، توندوتیژ لە تایبەتییەکەیدا، نوێنەرایەتی دەکرێت بە جەستەیەکی گەنج و باریك و بێ کەموکوڕی و بابەتی بابەتکردن، یان دەموچاوێکان کە نەشتەرگەری جوانکاری دەکرێن وەک بەرزکردنەوە، پڕکردنەوە، گەورەکردنی لێو، گۆڕینی لووت، تا ئەو کاتەی تایبەتمەندییە سروشتییەکان نامێنن و دەرکەوتنەکە نزیکتر دەبێتەوە لە بووکەشووشە.
هەروەها هانی جەستەی نەخشێنراو دەدات لە ڕێگەی لابردني چەوری، گەورەکردنی مەمک لە ڕێگەی سیلیکۆن یان گەورەکردنی سمت، و ئەوانی تر. ئەم مۆدێلە بە هێز ناسەپێنرێت، بەڵکو لە ڕێگەی دووبارەکردنەوە، فریودان و هەڕەشەی سیمبولی دەسەپێنرێت.
ژنان لە تەمەنێکی منداڵییەوە فێر دەبن کە جەستەیان کەموکورتی هەیە و دەبێت بەردەوام چاکی بکەنەوە، نەک بۆ خۆیان، بەڵکو بۆ قبوڵکردن، خۆشەویستی و دیاربوون لە ناو کۆمەڵگادا.

• شەشەم: نەشتەرگەری جوانکاری وەک توندوتیژییەکی سیمبولی
نەشتەرگەری جوانکاری لەمڕۆدا وەک یەکێک لە دیارترین شێوەکانی توندوتیژیی سیمبولی دەردەکەوێت. ئەوان کردارێکی بێلایەن و هەڵبژاردنی تاکەکەسی بێتاوان نین، بەڵکو ئەنجامی فشارێکی پێکهاتەیی قووڵن کە جەستەی مێینە دەکاتە پرۆژەیەکی هەمیشەیی بۆ گۆڕانکاری و ڕاستکردنەوە. ئەم ڕێوشوێنانە لە گفتووگۆی باودا وەک ئامرازێک بۆ باشترکردنی خود و بەرزکردنەوەی متمانە پێشکەش دەکرێن، بەڵام لە ڕاستیدا وەڵامێکە بۆ ستانداردە سەپێنراوەکانی دەرەکی، کە ژنان دەگۆڕن بۆ بوونەوەرێک لە گۆڕانی هەمیشەیی بۆ کامڵبوونی مەحاڵ.

ژنان نەشتەرگەری گرانبەها، ئازاربەخش و مەترسیدار ئەنجام دەدەن، هەوڵ دەدەن لە مۆدێلێکی جوانکاری دەستکرد نزیک ببنەوە کە بە ڕاستی بەدەست ناهێنرێت. ژنان دەچنە ناو گێڕاوێکی بێ کۆتاییەوە: گؤريني سیماو دەموچاو، پێکەرەوەی لەو، نەشتەرگەری لووت، گەورەکردنی مەمک، چەوری لابردن و نەشتەرگەری دیکە کە مەترسی تەندروستی و ئاڵۆزی مەترسیداریان هەیە.

پارادۆکسی تراژیدی ئەوەیە کە ئازار وەک وەبەرهێنانێک لە داهاتوو نیشان دەدرێت، و شێواندن پێی دەوترێت چاکسازی و جوانکاری. ژنان بەرگەی ئازاری جەستەیی و دەروونی دەگرن، پارەی زۆر دەدەن و تەندروستی خۆیان دەخەنە مەترسییەوە، هەموویان لە پێناو گەیشتن بە وێنەیەکی نموونەیی کە پیشەسازی جوانکاری و میدیا سەپاندویانە. کاتێک ئەنجامە خوازراوەکە بەدەست نایەت، یان کاتێک کەموکوڕییەکی نوێ دەردەکەوێت، سووڕەکە دووبارە دەست پێدەکاتەوە، لە بازنەیەکی خراپی بەدواداچوونی خەیاڵی کامڵی.

• حەوتەم: دوورکەوتنەوە لە خواردن، نەشتەرگەری جوانکاری و مەترسییەکانی تەندروستی

خۆدوورخستنەوە لە خواردن و برسێتی خۆ، وەک حاڵەتەکانی کەمخۆراکی دەمارگیری، شێوازێکی تری توندوتیژی سیمبولییە کە ژمارەیەکی زۆر لە ژنانی گەنج ڕووبەڕووی دەبنەوە، بەتایبەتی لە کاتی هەرزەکاریدا.

هەندێکیان تووشی نەخۆشی دەروونی سەخت دەبن کە چاکبوونەوەیان سەختە و ئاڵۆزی تەندروستی مەترسیداری لێدەکەوێتەوە، سەرەڕای مەترسییەکانی نەشتەرگەری جوانکاری و دەرزی سیلیکۆن کە ئەگەری تووشبوون بە نەخۆشییە مەترسیدارەکانی وەک شێرپەنجەی مەمک زیاد دەکات. بە هەمان شێوە، بەکارهێنانی نینۆکی دەستکردیش بازرگانییەکی قازانج بەخشە، بەڵام دوایین ڕاپۆرتی تەندروستی لە وڵاتانی یەکێتی ئەوروپا ئاماژە بەوە دەکات کە ئەو ماددانەی لە دروستکردنی ئەم نینۆکانەدا بەکاردەهێنرێن لەوانەیە مەترسییەکی گەورە لەسەر تەندروستی نینۆک دروست بکەن.

• هەشتەم: تێچوونی جەستەیی و دەروونی

ئەم ڕێگایە تێچوونێکی جەستەیی و دەروونی بەرز و فرە ڕەهەندی هەڵدەگرێت. لەسەر ئاستی جەستەیی، جەستەکان دەبینین کە بێهۆش دەکرێن، بڕین و دەرزی لێدەدەن، بەرگەی ئازار و خوێنبەربوون و زام دەگرن و ڕووبەڕووی مەترسی ئاڵۆزی پزیشکی و تێکچوونی ئەگەری دەبنەوە. لە ئاستی سایکۆلۆژیدا، ڕۆحەکان دەبینین کە بەهۆی

دڵەڕاوکەی بەردەوام و ناڕەزایی هەمیشەیی لە خود، و هەستێکی درێژخایەنی کەموکوڕی بە گوێدانە پلەی گەڕان. لەوە مەترسیدارتر ئەوەیە کە هۆشیاری خۆی شێوە دەگۆڕێت تاوەکو ملکەچی وەک توانا ئاسایی دەکرێتەوە، و چەوساندنەوە وەک هەڵبژاردنی ئازاد.
ژنان نەک تەنها ناچار دەبن جەستەی خۆیان بگۆڕن و بەرگەی ئازار و مەترسی بگرن، بەڵکو گوتارێکی تەواو پەیڕەو بکەن کە ئەم توندوتیژییە بە ناوی ئازادی تاکەکەسی و هەڵبژاردنی تاکەکەسییەوە پاساو و شەرعییەت دەدات. ئەوان دەڵێن "من ئەمە بۆ خۆم هەڵدەبژێرم"، "ئەمە وام لێدەکات هەست بە متمانە بەخۆبوونم بکەم،" هەموو دەستەواژەکان کە لە ڕواڵەتدا ئازادکەر دەردەکەون. بەڵام پارادۆکسەکە ئەوەیە کە مەرجەکانی ئەم ئازادی بانگەشەکراوە لە ناخی ژنەوە بەرهەم ناهێنرێن، بەڵکو لە چوارچێوەی لۆژیکی بازاڕی سەرمایەداری کە پێویستی بە بەکاربردنی بەردەوامە، و لە چوارچێوەی دەسەڵاتی نەرینە کە ستانداردەکانی بەها و جوانی دیاری دەکات، بەرهەم دەهێنرێن.

- **نۆیەم: سەرمایەداری و فرۆشتنی ڕق لە خود: قەبارەی بازاڕی ئابووری**

سەرمایەداری تەنها جوانی نافرۆشێت، بەڵکو ڕق لە خۆی دەفرۆشێت. هەرچەندە ژنان زیاتر هەست بە کەموکورتی بکەن، بازاڕەکانی جوانکاری، فاشیۆن و دەرمانی جوانکاری زیاتر گەشە دەکەن. بەم شێوەیە، جەستەی ئافرەت دەگۆڕێت بۆ شوێنێکی وشککردنی ئابووری هەمیشەیی، کە قازانجی لەوە دەردەهێنرێت بە قووڵکردنەوەی نامۆبوونی بە خود.
خەمڵاندنە ئابوورییەکان ئاماژە بەوە دەدەن کە قەبارەی بازاڕی جوانکاری ساڵانەی جیهان گەیشتووەتە نزیکەی 470-336 ملیار دۆلار لە ساڵی 2024 (4)، بازاڕی ڕێجیم و دەرمانی دابەزاندنی کێش لە دەوروبەری 300-190 ملیار دۆلار بووە (5)، لە کاتێکدا پیشەسازی نەشتەرگەری جوانکاری گەیشتووەتە نزیکەی 85-56 ملیار دۆلار (6)، پێشبینی دەکرێت ئەم ژمارەیە لە داهاتوودا بەرز ببێتەوە.
ئەم ژمارە زەبەلاحانە قەبارەی وەبەرهێنانی سەرمایەداری لە جەستەی ئافرەتدا دەردەخەن و ئەوە دووپات دەکەنەوە کە کاڵاکردنی جەستەی ئافرەت تەنها دیاردەیەکی کەلتووری نییە، بەڵکو پیشەسازییەکی ئابووری زەبەلاحە کە ساڵانە ملیارەها دۆلار بەرهەم دەهێنێت.
سیستەمی سەرمایەداری نایەکسانی جێندەر دەگۆڕێت بۆ دەرفەتێک بۆ قازانج و وەبەرهێنان دەکات لە بەردەوامی دڵەڕاوکێ و کەموکوڕی لە نێو ژناندا بە مسۆگەرکردنی بەردەوامی سووڕی بەکارهێنان.

• **دەیەم: دەرئەنجام**

لەم شیکردنەوەیەدا دەردەکەوێت کە توندوتیژیی سیمبولی دژ بە ژنان لە سیستەمی سەرمایەداریدا توندوتیژییەکی کاتی یان ڕێکەوت نییە، بەڵکو پێکهاتەیەکی سیستماتیکی ڕەگی لە کرۆکی سیستەمی ئابووری و کۆمەڵایەتیدا هەیە.

لە چوارچێوەی سەرمایەداریدا، ئەم توندوتیژییە سیمبولییە دەگۆڕێت بۆ ئامرازێکی ئابووری کاریگەر، کە جەستەی ئافرەت کورت دەکرێتەوە بۆ کاڵایەک کە دەتوانرێت بازاڕی بۆ بکرێت و گۆڕانکاری تێدا بکرێت. ستانداردی جوانی سەپێنراو تەنها ئارەزووی جوانی نییە، بەڵکو میکانیزمی کۆنترۆڵکردنە کە وزەی دەروونی و ماددی ژنان بەتاڵ دەکات و دووریان دەخاتەوە لە پێگەی دەسەڵات و کرداری سیاسی.

ئامارە ئابوورییە گەورەکانی پیشەسازی جوانکاری، خۆراک و نەشتەرگەری جوانکاری قەبارەی وەبەرهێنانی سەرمایەداری بە بەردەوامی ئەم سیستەمە دەردەخەن. ژنان نەک تەنها دەکەونە ژێر فشاری کولتووری و سیمبولی، بەڵکو دەگۆڕدرێن بۆ بازاڕێکی بەکاربەری هەمیشەیی و ملیارەها دۆلار بۆ پیشەسازییەکان بەرهەم دەهێنن کە دەژین و گەشە دەکەن بە قووڵکردنەوەی هەستی ناتەواویی و نامۆبوون بة جەستەیان.

بەرەنگاربوونەوەی ئەم توندوتیژییە سیمبولییە پێویستی بە هەڵوەشاندنەوەی ڕەخنەگرانە هەیە لە پێکهاتە کولتووری و سیمبولییەکان کە پشتگیری دەکەن. گۆڕینی یاساکان یان باشترکردنی بارودۆخی ئابووری بەس نییە. مەگەر شێوازی بیرکردنەوە و پۆلێنکردن کە نایەکسانی قبوڵ دەکات بگۆڕێت، سیستەمەکە بەردەوام دەبێت لە بەرهەمهێنانەوەی خۆی. ئەوەی پێویستە هۆشیارییەکی بەکۆمەڵە کە جوانی واقیعێکی جێگیر نییە، بەڵکو بیرۆکەیەکی کۆمەڵایەتییە کە دەکەوێتە ژێر گۆڕانەوە، و جەستە کاڵا نییە.

لە کۆتاییدا، ئازادی ژنان لە توندوتیژی سیمبولی تەنها بە مانای ڕەتکردنەوەی پێوەرەکانی جوانی سەپێنراو نییە، بەڵکو بە مانای دووبارە پێناسەکردنەوەی پەیوەندی لەگەڵ جەستە، بەدەستهێنانەوەی کۆنترۆڵی مانا و بەها، و بنیاتنانی سیستەمێکی کۆمەڵایەتی و ئابووری کە لەسەر بنەمای چەوساندنەوە و وشککردنی جەستەی ژنان نییە، بەڵکو لەسەر دانان بە تەواوی مرۆڤایەتی و مافی بوونیان لە دەرەوەی لۆژیکی بازاڕ و دەسەڵاتی پیاوانە.

• **پەراوێز و سەرچاوەکان**

(1) فاتیمە مەرنیسی (1940 – 2015)

فاتیمە مەرنیسی بیرمەند و توێژەرێکی دیاری مەغریبی بوو لە بوارەکانی کۆمەڵناسی و کێشەکانی ژنان و خوێندنی ئیسلامی. ئەو لە ساڵی 1940 لە شاری فاس لە مەغریب لەدایک بووە و لە ساڵی 2015 کۆچی دوایی کردووە. کارەکانی تیشکی خستە سەر پێگەی ژنان لە کۆمەڵگا ئیسلامییەکان، بەتایبەتی مافەکانی ژنان و ئازادییە تاکەکەسییەکان. لە بەناوبانگترین کتێبەکانی “ژنان و ئیسلام”، “پەردە و نوخبەی پیاو” و “شەهرزاد بەرەو ڕۆژئاوا دەڕوات”. هەروەها بە داکۆکیکردن لە تواناسازی ژنان و ڕەخنەی کۆمەڵایەتی لە زاڵبوونی پیاوسالاري لە کەلتووری عەرەبی و ئیسلامیدا ناسراوە.

بۆ زانیاری زیاتر: https://en.wikipedia.org/wiki/Fatema_Mernissi

پوختەی کتێبی “شەهرزاد بەرەو ڕۆژئاوا دەڕوات” لەلایەن فاتیمە مەرنیسی

کتێبەکە باس لە وێنەی ژنانی عەرەب دەکات کە لە کەسایەتی شەهرزاد وەک ئەوەی لە خەیاڵی ڕۆژئاوادا دەردەکەوێت و وێنەی ژنان لە کەلتووری عەرەبیدا بەراورد دەکات لەگەڵ وێنەی ئەوان لە کەلتووری ڕۆژئاوادا. فاتیمە مەرنیسی ڕوونی دەکاتەوە کە چۆن ڕۆژئاوا ژنانی ڕۆژهەڵات بە وێنەیەکی هەستیاری و ملکەچ سنووردار دەکات، لە کاتێکدا کۆمەڵگاکانی ڕۆژئاوا لە بەرامبەردا کۆتوبەندی جیاواز بەسەر ژناندا دەسەپێنن، بەتایبەتی لە ڕێگەی جەستە و میدیاوە. ئامانجی کتێبەکە هەڵوەشاندنەوەی کڵێشەی هاوبەشە و بەرگری لە ژنان وەک مێشکی چالاک نەک تەنها جەستە.

(2) پیێر بۆردیو (1930 – 2002)

پیێر بۆردیو کۆمەڵناس و فەیلەسوفی فەڕەنسی بوو کە لە ساڵی 1930 لەدایک بووە و لە ساڵی 2002 کۆچی دوایی کردووە. ئەو بە خوێندنەکانی لەسەر دەسەڵات و چینە کۆمەڵایەتییەکان و کەلتوور ناسراو بوو. ئەو چەمکە بنچینەییەکانی وەک بوارە کۆمەڵایەتییەکان و سەرمایەی سیمبولی و کەلتووری بۆ تێگەیشتن لە چۆنیەتی دابەشکردنی دەسەڵات و جیاکاری لەناو کۆمەڵگادا. ئەو تیشکی خستە سەر کاریگەری پێکهاتە کۆمەڵایەتییەکان و خووی کەلتووری لەسەر دەرفەتەکانی تاکەکان. ئەو بە یەکێک لە دیارترین بیرمەندەکان دادەنرێت لە ڕەخنەی کۆمەڵگای مۆدێرن و کۆمەڵناسی ڕەخنەگر.

بۆ زانیاری زیاتر: https://en.wikipedia.org/wiki/Pierre_Bourdieu

پوختەیەکی کورتی ” زالبوني پیاوسالاري” لەلایەن پیێر بۆردیو

لەم کتێبەدا، پیێر بۆردیو ڕوونی دەکاتەوە کە چۆن پیاوسالاري لە

کۆمەڵگاکاندا نەک تەنها لە ڕێگەی یاسا و دامەزراوەکانەوە، بەڵکو لە ڕێگەی کەلتوور، نەریت، زمان و پەروەردەشەوە بەرهەم دەهێنرێت. ئەو نیشانی دەدات کە ژن و پیاو بەشداری دەکەن لە دامەزراندنی ئەم سیستەمە، زۆرجار بە نائاگایی، لە ڕێگەی ئەوەی پێی دەگوترێت توندوتیژی سیمبولی، کە تێیدا زاڵبوون وەک سروشتی قبوڵ دەکرێت. ئەو جەخت لەوە دەکاتەوە کە ئازادی ژنان پێویستی بە هەڵوەشاندنەوەی پێکهاتە کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیرییەکان هەیە کە جیاوازی ڕەگەزی ئاشکرا دەکەن.

(3) ناۆمی وۆڵف (1962 –)

ئەو بیرمەند و نووسەر و چالاکوانی فێمینیستی ئەمریکییە کە لە ساڵی 1962 لەدایک بووە. ئەو بە شیکردنەوەی کێشەکانی ژنان، جێندەر و کەلتووری بەناوبانگ بووە. ئەو لە ڕێگەی کتێبی "ئەفسانەی جوانی" کە لە ساڵی 1990 بڵاوکرایەوە، ناوبانگێکی زۆری پەیدا کرد، کە باس لەوە دەکات چۆن ستانداردەکانی جوانی وەک ئامرازێک بۆ کۆنتڕۆڵکردنی ژنان و سنووردارکردنی دەرفەتەکانیان بەکاردەهێنرێن. کارەکانی تیشکی خستە سەر بەهێزکردنی ژنان و بەرگری کردن لە کێشەی جەستە و مێینەیی لە میدیا و کەلتووردا.
بۆ زانیاری زیاتر: https://en.wikipedia.org/wiki/Naomi_Wolf

پوختەیەکی "ئەفسانەی جوانی" لەلایەن ناۆمی وۆڵف

لەم کتێبەدا ناعومی وۆڵف ڕوونی دەکاتەوە کە ستانداردەکانی جوانی بەسەر ژناندا سەپێنراون بەتاوان نین، بەڵکو وەک ئامرازێکی نوێ بەکاردەهێنرێن بۆ کۆنتڕۆڵکردنیان دوای ئەوەی مافە یاسایی و کۆمەڵایەتییەکانیان بەدەست هێناوە. ئەو نیشانی دەدات کە چۆن جەستەی ئافرەت لە ڕێگەی میدیا و ڕیکلامەکان و پیشەسازی فاشیۆنەوە بەکاردەهێنرێت بۆ دروستکردنی هەستێکی هەمیشەیی کەمتەرخەمی، کە ئازادی ژنان سنووردار دەکات و لە دەسەڵات و سەربەخۆیی دووریان دەخاتەوە. ئەو جەخت لەوە دەکاتەوە کە جوانی واقیعێکی جێگیر نییە، بەڵکو بیرۆکەیەکی کۆمەڵایەتییە کە خزمەت بە سیستەمی کۆنتڕۆڵ دەکات.

(4) بازاڕی جیهانی جوانکاری

• Fortune Business Insights (2024). "قەبارەی بازاڕی جوانکاری، پشک و ڕاپۆرتی ئاراستەکان، 2034". بەهای بازار: 335.95 ملیار دۆلار لە 2024.
https://www.fortunebusinessinsights.com/cosmetics-market-102614

• توێژینەوەی بازاڕ (2024). “شیکردنەوەی بازاڕی جوانکاری جیهانی 2025-2032”. بەهای بازار: 467.63 ملیار دۆلار لە 2024. https://www.maximizemarketresearch.com/market-report/global-cosmetics-market/72541/

5) بازاڕی خۆراکی جیهانی و دابەزاندنی کێش

• توێژینەوەی شارەزای بازاڕ (2024). “دابەزاندنی کێش و ب□□و□بردنی کێش گەشەی بازاڕی ڕێجیمی | 2034”. بەهای بازار: 190.35 ملیار دۆلار لە 2024. https://www.expertmarketresearch.com/reports/weight-loss-and-weight-management-diet-market

• گروپی IMARC (2024). “قەبارەی بازاڕی دابەزاندنی کێش، پشک، شیکردنەوەی گ□ش□ □2033”. ب□های بازار: 296.8 ملیار دۆلار لە 2024. https://www.imarcgroup.com/weight-loss-market

6) بازاڕی جیهانی نەشتەرگەری جوانکاری

• توێژینەوەی گراند ڤیو (2024). “بازاڕی نەشتەرگەری جوانکاری و نەشتەرگەری | ڕا پۆرتی پیشەسازی 2033”. بەهای بازار: 83.07 ملیار دۆلار لە 2024. https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/cosmetic-surgery-procedure-market

• توێژینەوەی پێشینە (2025). “قەبارەی بازاڕی نەشتەرگەری جوانکاری تا ساڵی 2034 دەگاتە 160.47 ملیار دۆلار”. بەهای بازار: 85.83 ملیار دۆلار لە 2025. https://www.precedenceresearch.com/cosmetic-surgery-market

---

بارودۆخی سوریا و بێدەنگیی ڕۆژئاوا : کۆبانێ دەسوتێت.. بەیان ساح

لە گفتوگۆیەکدا لەگەڵ یەکێک ل□ ه□اوڕێ چەپە دانیمارکیی□ک□انم سەبارەت بە بارودۆخی سوریا، پێم گوت:

ئەوەی ئێستا لە سوریا ڕوودەدات دووبارە ڕێکخستنەوەی سیستەمی

سەرمایەدارییە لە ناوچەکەدا، کە نەخشەیەکی جوگرافیای نوێی سوریا دەکێشرێت و دەوڵەتێک لەسەر بنەمای تیرۆریستی و ناسیۆنالیستی دەسەپێنرێت کە دوورە لە دەوڵەتی هاووڵاتیبوون.

ئەمەریکا لەگەڵ هاوپەیمانەکانی کە بریتین لە ئیسرائیل و تورکیا و سعودیە و قەتەر لە دروستکردنی ئەم پڕۆژە تاوانکارییە دەوەستێت. هێرشی سەربازی و تیرۆریستی بۆ سەر دانیشتوانی مەدەنی لە باکوور و ڕۆژهەڵاتی سوریا و کوشتنیان و دەربەدەرکردنیان و بێبەشکردنیان لە ئاو و کارەبا لەلایەن هێزە تیرۆریستییە ئیسلامییەکان کە لەلایەن حکومەتێکی شەرعیەوە نوێنەرایەتی دەکرێن کە بەسەر گەلی سوریادا سەپێنراوە، هێرشێکی دڕندانەیە کە بەرژەوەندییە سیاسی و ئابوورییەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل و هاوپەیمانەکانی وڵاتانی کەنداو دەپارێزێت. سەرەڕای بەدیهێنانی ئامانجەکانی بۆرژوازی ئیسلامی شۆڤێنی لە تورکیا

ئەم شەڕە کۆنەپەرستانە لە دژی جەماوەری کوردستانی سوریا شەڕێکە بۆ ئامانجی بەهێزکردنی تیرۆریزمی سیاسی ئیسلامی لە ناوچەکەدا جێی داخە کە چارەسەری پرسی کورد و پاراستنی مافەکانی گەلی کورد پەیوەستە بە ستراتیژ و پلانی هێزە سەرمایەدارەکان و ئیمپریالیستەکان و هاوپەیمانەکانیانەوە وەک هێز و تەوژمەکانی کوردی وەک هێزەکانی سوریای دیموکرات نیشانیان دا کە شەراکەتی هاوپەیمانەتییان لە ڕێکەوتنی نوێدا فەرامۆش کرا.

کۆبانێ، واقیعی تراژیدی لەسەر زەوی: گەواهیدەران لە دڵی دۆزەخەوە

لە ڕێگەی کارە پیشەییەکانم لەگەڵ هەندێک خێزانی کوردی سوریا و لە ڕێگەی پەیوەندییە بەردەوامەکانیان لەگەڵ کەسوکاریان لە ناوچەی کۆبانێ لەم ڕۆژانەدا، وێنەیەکی مرۆڤایەتی زۆر ناخۆش دەردەکەوێت. نزیکەی نیو ملیۆن خەڵکی کورد بەتەواوی گەمارۆدراون و ئاو و کارەبا و خۆراک و پێداویستییە پزیشکییە بنچینەییەکانیان لێبڕدراوە. ئەو وێنەیەی لەوێوە دێت ترسناکە: منداڵان دەمرن، نەخۆشەکان بەهۆی نەبوونی دەرمانەوە دەمرن، و خێزانەکان هەوڵ دەدەن بە کەمترین شێوە بژین. پەیوەندییە تەلەفۆنییە پچڕپچڕ لەگەڵ دانیشتووانی گەمارۆدراو ئاوازی نائومێدی و دەنگی لەرزۆکەکان وردەکارییەکانی ژیانی ڕۆژانەی ژێر گەمارۆدان دەگێڕنەوە: “ئاوی خواردنەوە و کارەبا بۆ چەند ڕۆژێکە نییە، منداڵەکان برسینن و نەخۆشخانەکان ناتوانن برینداری زیاتر وەربگرن.”
بەم گەمارۆیە خنکێنراوە، ئازاری هاووڵاتیانی کورد بەهۆی بەرزبوونەوەی نرخەکانەوە خراپتر بووە، چونکە هەندێک لە بازرگانان

ئەم دەخە ئەمنییە خراپەیان قەستەوە بە بەرزکردنەوەی نرخی خۆراک بەشێوەیەکی نامرۆڤانە. کیلۆیەک نان کە پێشتر بە نرخێکی کەم دەفرۆشرا بۆ زۆربەی خێزانەکان زۆر گران بووە. پارەگۆڕەکان سوود لەو نەهامەتییە وەردەگرن، برسێتی دەکەنە بازرگانی، پێداویستی مرۆڤ دەکەنە دەرفەتێک بۆ قازانجی خێرا. تەنانەت لە خراپترین بارودۆخیشدا سەرمایەداری ڕێگایەک دەدۆزێتەوە بۆ ڕشتنی خوێنی هەژاران. تراژیدیاکە تەنها بە برسێتی و گەمارۆوە سنووردار نییە. ئەمە درێژ دەبێتەوە بۆ ترسی بەردەوامی ئاوارەبوونی بەزۆر و ترسی کردارە دڕندەکانی داعش و مامەڵەی نامرۆڤانە و پێشێلکارییە ترسناکەکانی دژی هاوڵاتیانی بێ بەرگری. یادەوەری کۆمەڵەی گەلانی ناوچەکە هێشتا برینی ئەو کارانەی داعش لە ڕابردوودا کردوویەتی هەڵدەگرێت: لەسێدارەدانی بەکۆمەڵ، کۆیلەکردنی ژنان، لەناوبردنی ناسنامەی کولتووری، و سڕینەوەی هەموو شوێنەوارێکی ژیانی مەدەنی. ئەمڕۆ خەڵکی کۆبانێ بە دوو ترسەوە دەژین: ترسی مردن بە برسێتی و تینوویەتی و سەرما و ترسی شتێکی خراپتر ئەگەر شارەکە بکەوێتە دەست هێزەکانی سوریا. گەلی کورد لە چارەنووسی ژنان و کچان دەترسێت و جەماوەریش دەزانێت کە ئاوارەبوونی زۆرەملێ مانای لەدەستدانی هەموو شتێکە خاک و ماڵ و ناسنامە ئەمە تەنها گەمارۆیەکی سەربازی نییە. ئەمە هەوڵێکی سیستماتیکییە بۆ سڕینەوەی تەواوی خەڵکێک لە نەخشەی ناوچەکە.

بێدەنگی شەرمەزاری ڕۆژئاوایی: کاتێک تراژیدیای مرۆڤ دەبێتە پەراوێز

هاوڕێکەم بە خەمێکی قووڵەوە گوتی: "ئەوەی ئەمڕۆ لەو ناوچانە ڕوودەدات زۆر تراژیدیە و لە بەرچاوی وڵاتانی ڕۆژئاوا و ئەوروپا ڕوودەدات بەبێ ئەوەی هیچ میدیایەکی ڕاستەقینە ڕووماڵی ئازاری خەڵکی مەدەنی بکات." گفتوگۆکەمان بەردەوام بوو لەسەر ئەوەی کە چۆن لێرە لە دانیمارک تەنها دوو پارتی چەپ پشتگیری ئەو پرسەیان کردووە، لەگەڵ پشتیوانییەکی سنووردار لەلایەن چەند پارتێکی ترەوە، لە کاتێکدا میدیای دانیمارک بەتەواوی بێدەنگە و لە بەرنامە هەواڵییەکانیدا باسی ئەو شتانە ناکات کە ڕوودەدەن. ئەمە بە شێوەیەک لە شێوەکان هاوکاری ئاشکرایە لەگەڵ پڕۆژەی ئیمپریالیستی کە لە ناوچەکەدا بەڕێوە دەچێت. دیموکراسی سەرمایەداری ڕۆژئاوا ڕوخساری ڕاستەقینەی خۆی دەردەخات: مافەکانی مرۆڤ هەڵبژاردەن و بەها مرۆییەکان تەنها سەوداگەری گەمەی بەرژەوەندییە گەورەکانن. چەند ڕۆژنامەیەکی دانیمارکی ئاماژە بە کارەساتی مرۆیی ئێستای کۆبانێ دەکەن و ئاماژەیان بەوە کردووە کە شارەکە بەدەست پچڕانی

تەواوی کارەبا و ئاو و ئینتەرنێتەوە دەناڵێنێت و هەروەها کەمی زۆری ئارد و دەرمان هەیە. ئەوان هەواڵی مردنی منداڵان بەهۆی پلەی گەرما و کەمی سووتەمەنی گەرمکردنەوە و نەبوونی شوێنی حەوانەوە بڵاودەکەنەوە.
وڵاتانی ڕۆژئاوا کە شانازی بە دیموکراسی و مافەکانی مرۆڤەوە دەکەن، چاویان لە تراژیدیای نیو ملیۆن کەس لە کۆبانێ گەمارۆدراو گرتووە کە ڕووبەڕووی مردنی هێواش دەبنەوە. میدیای ڕۆژئاوا کە تیشک دەخاتە سەر هەموو ڕوودا□ک کە خزمەت بە ئەجێندای سیاسی خۆی دەکات، بێدەنگی ڕەها هەڵدەبژێرێت کاتێک باس لە تاوانەکانی هاوپەیمانەکانی دەکات.
ڕاگرتنی دەستبەجێی ئەم هەڵمەتە تیرۆریستییە و دژایەتیکردنی شۆڤێنیزم
من پێم گوت: من ئەوەی لە سوریا ڕوودەدات نموونەیەکی زەق دەبینم لە بەیەکگەیشتنی شێوە جۆراوجۆرەکانی چەوساندنەوە: ئیمپریالیزم، سەرمایەداری، فاشیزمی ناسیونالیست، و ئیسلامی سیاسی، هەموویان هاوپەیمانن بۆ سەرکوتکردنی گەلان و جەماوەری کرێکار، نادادپەروەری بە شێوەیەکی هەمیشە نوێ بەرهەم دەهێننەوە.
من پشتگیری لە وەستاندنی دەستبەجێی ئەم هەڵمەتە تیرۆریستییە دەکەم و دژی هەموو شۆڤێنیزمە ناسیۆنالیستەکانم، چ ناسیۆنالیستە تورک و چ عەرەبەکان، هەروەها ناسیۆنالیستە کوردەکان. گەلی کورد و هەموو گەلانی تر مافی ئەوەیان هەیە خۆیان لە هەموو تیرۆرێکی شۆڤێنی بپارێزن و مافی قسەکردن بە زمانی دایکیان و مافی چارەی خۆنووسینیان هەیە
سەرەنجام هەردووکمان لەسەر ئەوە ڕێککەوتین کە خەباتی چینایەتی دژ بە سەرمایەداری لە خەبات دژ بە چەوساندنەوەی نەتەوەیی و سیستەمی پیاوسالاری جیا نابێتەوە ئەمانە هەموویان ڕوویەکی یەک ڕیزبەندین لەسەر بنەمای زاڵبوون و چەوساندنەوە و ئازادی ڕاستق□ینە بەدی ناهێنرێت ئەگەر هەموویان پێکەوە ڕووبەڕوو نەبنەوە.

بەیان ساڵح